

**Відділ культури, молоді і спорту
Височанської селищної ради
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ВИСОЧАНСЬКА ШКОЛА МИСТЕЦТВ»**

«СХВАЛЕНО»

Педагогічною радою КЗ «Височанська
ШМ» Протокол №
від « » 20 р.

Навчальна програма з навчальної дисципліни
«ПЛЕНЕРНА ПРАКТИКА»
середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з образотворчого
мистецтва початкового професійного спрямування (станкове мистецтво та
скульптура)

Кравчинська О.В

Шарапова А.О.

Високий

Навчальна програма з навчальної дисципліни «ПЛЕНЕРНА ПРАКТИКА» середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з образотворчого мистецтва початкового професійного спрямування (станкове мистецтво та скульптура) заснована на типовій навчальній програмі з навчальної дисципліни «ПЛЕНЕРНА ПРАКТИКА». Київ, 2022. 18 с.

Зміст

1. Вступ	2
2. Мета вивчення дисципліни	2
3. Нормативний зміст, обсяг та результати навчання	3
4. Критерії оцінювання результатів навчання.	22

Вступ.

Навчальна програма з навчальної дисципліни «Пленерна практика» розроблена з урахуванням вимог до обсягу та результатів навчання, передбачених Типовою освітньою програмою середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з образотворчого мистецтва початкового професійного спрямування (станкове мистецтво та скульптура) (наказ Міністерства культури України від 23.07.2019 № 562), містить загальний нормативний зміст, обсяг та нормативні результати навчання учнів під час пленерної практики, а також окреслює рекомендовані підходи до планування й організації практики в умовах пленеру. Нормативний зміст навчання за типовою навчальною програмою базується на образотворчій спадщині різних епох, традиціях і сучасних досягненнях національної та світової художніх шкіл.

Мета вивчення дисципліни орієнтована на закріплення, розширення та удосконалення практичних навичок, отриманих учнями на заняттях з рисунку, живопису та композиції; набуття базових навичок роботи в умовах пленеру; формування художнього смаку та розвиток творчого мислення; мотивацію подальшого навчання на поглибленому підрівні початкової мистецької освіти або для подальшого здобуття мистецької освіти професійного спрямування в закладах фахової передвищої освіти.

Освітній процес з **навчальної дисципліни «Пленерна практика»** здійснюється у формі навчальних занять, заходів поточного та підсумкового контролю. Основною формою занять є *груповий урок*.

Навчання проводиться за *модулями*. Кожен модуль передбачає формування певної частини компетентностей, що стають основою для подальшого навчання та досягнення нормативних навчальних результатів після завершення опанування типової навчальної програми.

Головною особливістю пленеру і його відмінністю від занять у приміщеннях закладів освіти є *виконання завдань на відкритому просторі, безпосередньо з натури під впливом природного освітлення*. Пленерна практика передбачає відвідування музеїв, парків, зоопарків, різноманітних мальовничих куточків природи та споглядання виразних архітектурних об'єктів.

Пленерна практика може проводитися протягом всього навчального року з урахуванням графіку освітнього процесу в мистецькій школі.

Опанування нормативного змісту навчання за типовою навчальною програмою розраховано, зокрема на нормативну кількість навчальних тижнів – 35 тижнів на рік (без урахування канікулярних періодів) та на загальну кількість 270 годин протягом п'яти років навчання, що в середньому становить *54 години на рік*.

З метою реалізації індивідуального підходу до кожного/кожної учня/учениці та відповідно до принципів модульної системи навчання в робочій навчальній програмі **загальну кількість навчальних годин** рекомендовано розподіляти на розсуд викладача на:

- поглиблення й вдосконалення набутих навичок та вмінь учнів або збільшення часу на вивчення окремих модулів у зв'язку з індивідуальною потребою учня/учениці;
- повторення/закріплення пройденого матеріалу;
- підготовку до контрольних заходів та/або публічних заходів;
- планування та проведення інших форм роботи (відвідування культурномистецьких заходів, пов'язаних зі змістом мистецької освіти тощо);
- відпрацювання нормативного змісту навчання через непередбачувані обставини (карантин, хвороба учня/учениці тощо).

Для моніторингу рівня навчальних досягнень учнів застосовуються форми **поточного та підсумкового контролю**.

Поточний контроль здійснюється: під час навчальних занять (*поурочний контроль*); за підсумками кожного модуля (*модульний контроль*). Поточний контроль може здійснюватися у формі переглядів. Конкретні форми поточного (*поурочного, модульного*) контролю визначаються викладачем відповідно до робочої навчальної програми.

Підсумковий річний контроль здійснюється у формі *контрольного перегляду творчих робіт ключових модулів відповідного року навчання*, що включає результати досягнень учнів за типовою навчальною програмою.

Наприкінці п'ятого року навчання проводиться **підсумковий контроль за результатами опанування типової навчальної програми у формі перегляду серії з 3-5 графічних/живописних робіт**, виконаних з натури або за мотивами пленерних начерків/етюдів протягом останнього модуля п'ятого року навчання.

Визначення рівня досягнення учнями результатів навчання середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти передбачає оцінювання через виставлення балів (оцінок) у цифровому (числовому) виразі за поділом на 4 рівні: початковий (1 – 3 бали), середній (4 – 6 балів), достатній (7 – 9 балів), високий (10 – 12 балів). Метою оцінювання є визначення рівня навчальних досягнень учня/учениці в оволодінні змістом, визначеним цією типовою навчальною програмою на кожному з етапів навчання (*додаток*).

НОРМАТИВНИЙ ЗМІСТ, ОБСЯГ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Перший рік навчання. Завдання: набуття базових навичок роботи з натури над природними об'єктами (рослинами та тваринами); відтворення характерних особливостей природних об'єктів за допомогою опанованих графічних і живописних технік.

<i>Природа як джерело натхнення</i>			
Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 1. Краса рослинного світу	Правила та умови роботи на пленері. Організація робочого простору. Графічні засоби виразності (крапка, лінія, пляма). Характерні особливості будови та пропорції рослин. Ритм, ритмічна композиція, симетрія та асиметрія в зображенні природних об'єктів. Передача кольору рослин. Навчально-творчі графічні начерки та живописні етюди з натури (4-5 робіт) (наприклад, квіти, трави, листя, гілки і стовбури дерев тощо). Художні матеріали та інструменти: <i>папір</i>	12	Знає та дотримується правил роботи на пленері, вміє організувати свій робочий простір. Обирає за допомогою викладача природний об'єкт для начерку з натури. Відтворює характерні особливості рослин за допомогою вивчених графічних засобів виразності. Використовує ритм, симетрію та асиметрію в зображенні рослин. Передає пропорції та колір рослинних об'єктів.

	<i>(формат визначає викладач), графітний олівець, маркери, гелеві ручки, перо, пензлик, туш, кольорові олівці, гуаш.</i>		
Модуль 2. Неймовірний світ тварин	Спостереження та відтворення тваринного світу (робота в природознавчому музеї, зоопарку, сільській місцевості тощо). Основні пропорції та характерні особливості будови птахів і тварин. Зображення виразних форм тварин і птахів з використанням контрасту/нюансу тону та фактури.	12	
	Характерні лінії, плями, фактури, силуети у зображенні тварин та птахів. Навчально-творчі графічні начерки та живописні етюди тварин і птахів (4-5 робіт) з натури: — лінією, — від плями, — з передачею фактури. Художні матеріали та інструменти: папір <i>(формат визначає викладач), графітний олівець, м'які графічні матеріали, гуаш.</i>		Відтворює пропорції тварин та птахів. Передає виразні форми тварин і птахів за допомогою ліній і силуетів, тону та фактури.

<u>Модуль 3.</u> <u>Емоційночуттєва</u> <u>складова в</u> <u>пейзажі¹</u>	Перші пейзажні етюди з природними об'єктами (трави, квіти, галузки з листям тощо). Композиційний центр у пейзажі, вибір формату для передачі задуму. Спостереження та відтворення природних явищ. <i>Навчально-творчі пейзажні етюди (5-6 робіт) на задану тему (наприклад, етюд дерева на фоні неба; етюд групи дерев великими кольоровими плямами і незначною деталізацією; зображення локальних кольорових плям на світлі і в тіні; етюд водної гладіні тощо).</i> Художні матеріали та інструменти: папір (формат визначає викладач), круглі та плоскі пензлі, гуаш, акрил, олійна або суха пастель).	18	Називає та описує, які об'єкти може включати пейзаж. Визначає та відтворює композиційний центр у створеному пейзажі. Передає тоном та кольором відповідний стан природи і власні емоції.
<u>Модуль 4.</u>	Створення емоційного образу за власними враженнями від	12	

учень/учениця:

володіє вивченими графічними і живописними техніками, правильно komponує об'єкти у форматі; відтворює характерні особливості зображуваного природного об'єкту, зберігаючи його форму та пропорції.

¹ Тут та далі в тексті підкреслено ключові модулі навчального року, творчі роботи яких переглядаються під час річного контрольного заходу.

Другий рік навчання. Завдання: відтворення техніки, манери, стильових особливостей майстрів плерного живопису та графіки; виконання графічних начерків та живописних етюдів об'єктів природного світу та людини.

<i>Мистецтво як джерело натхнення</i>			
Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
<u>Модуль 5.</u> <u>Графічна композиція з природних елементів</u>	Відображення природи у творах художників графіків (Г. Нарбут, Я. Гніздовський, М. Ешер та ін.). Вивчення стильових особливостей та манери виконання графічних робіт видатних майстрів. <i>Навчально-творчі роботи (3-4 роботи) з натури на відтворення природних об'єктів у вивчених манерах виконання (наприклад, дерева, каміння, мушлі, шишки тощо; поверхня землі, трава, кора дерев, каміння, небо з хмарами тощо).</i>	12	Створює графічну пейзажну композицію на основі натурних зарисовок природних об'єктів за обраною манерою виконання.

	Художні матеріали та інструменти: <i>папір А3, графітний олівець, туш, перо, лайнер, гелеві ручки, маркер, м'які графічні матеріали.</i>		
--	--	--	--

Модуль 6. <u>Живописна композиція з природних елементів</u>	Відображення природи в картинах художників живописців (Я. Вермеєр, В. Тернер, К. Моне, В. ван Гог, П. Сіньяк, К. Костанді, А. Куїнджі, М. Глущенко, Т. Яблонська та ін.). Вивчення стильових особливостей та манери виконання живописних робіт видатних майстрів. Вплив сонячного світла на локальний колір зображуваного об'єкту. Пейзажні етюди з натури. <i>Навчально-творчі роботи (3-4 роботи) з натури на відтворення природних об'єктів у вивчених живописних манерах виконання (наприклад, етюд різних за формою дерев великими плямами і з незначною деталізацією; етюд пейзажу з обмеженим простором у два плани з яскраво вираженим першим планом).</i> Художні матеріали та інструменти: папір А3/А2, круглі та плоскі пензлі, акварель, акрил, гуаш, олійна, суха пастель.	12	Знає та відрізняє техніки, манери, стильові особливості творів вивчених майстрів плерного живопису. Створює живописну пейзажну композицію на основі натурних зарисовок природних об'єктів за обраною манерою виконання.
Модуль 7. <i>Образ людини у творчості художників</i>	Зарисовки людини відомих художників різних епох (Леонардо да Вінчі, А. Дюрер, В. ван Гог, А. Матісс, І. Репін, О. Дейнека та ін.). Фігура людини у спокої та в русі. Основні пропорції фігури людини.	12	

	Зарисовки з натури пів фігури та фігури людини. Робота з живою натурою (для кожної роботи натурщик обирається серед учнів). Навчально-творчі роботи (5-6 робіт) на створення швидких начерків фігури людини(наприклад, дівчинка біля вікна, футболіст, гра у квача тощо. Художні матеріали та інструменти: папір А4/А3, графітний олівець, туш, лайнер, м'які матеріали.		Виконує швидкі начерки фігури людини у спокої та русі (зі збереженням пропорцій). Правильно komponує фігуру людини у форматі аркуша.
Модуль 8. <u>Акварельні етюди об'єктів предметного світу</u>	Перші навички роботи аквареллю на пленері. Акварельні пейзажі і натюрморти відомих художників (М. Врубель, О. Шовкуненко, М. Грох, Е. Ваєтта та ін.). Прийоми та техніки написання етюдів в акварелі: багатошаровий живопис, «по-сирому». Навчально-творчі роботи (5-6 робіт) на створення акварельної композиції з натури (наприклад, етюди квітів, рослин, плодів, дерев; етюди неба і хмар; етюди будинку в оточенні дерев; етюди домашніх тварин тощо). Художні матеріали та інструменти: папір А4/А3, акварель, круглі та плоскі пензлі.	18	Розрізняє вивчені прийоми та техніки написання акварельних етюдів. Виконує акварельний етюд наближено в кольорі до натури.
Всього годин у навчальному році:		54	

Під час виконання завдань програми **підсумкового річного контролю** учень/учениця:

вміє відтворити стиль та художню манеру обраного майстра пленерного живопису; тонально точно відтворює нескладні природні об'єкти, застосовує вивчені графічні та живописні (зокрема, акварельні) техніки для передачі

настрою природи та власних вражень; пропорційно правильно відтворює фігуру людини в зарисовках з натури.

Третій рік навчання. Завдання: відтворення плановості простору за допомогою лінійної, повітряної та кольорової перспектив; вдосконалення навичок акварельного живопису; зображення простору, в якому присутні люди та тварини.

<i>Простір навколо нас</i>			
Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
<u>Модуль 9.</u> <u>Графічний пейзаж у перспективі</u>	Повітряна і лінійна перспектива в роботі з натури. Передача плановості та просторовості в пейзажі за допомогою товщини лінії. Лінійне вирішення (з мінімальним використанням тону). Тональне вирішення пейзажу м'якими графічними матеріалами. <i>Навчально-творчі роботи (3-4 роботи) на створення з натури графічного пейзажу у перспективі (наприклад, начерки будинків з прилеглими спорудами; начерки дороги з деревами у перспективі; пейзаж з деревами і архітектурними спорудами; начерки архітектурних деталей старовинних споруд у стилі бароко, класицизм тощо).</i> Художні матеріали та інструменти: папір А3, графітний олівець, фломастери, м'які графічні матеріали.	12	Застосовує повітряну та лінійну перспективи у власних графічних пейзажах з натури. Відтворює плановість простору графічними засобами. Правильно komponує пейзажний мотив у форматі.

Модуль 10. <u>Живописний</u> <u>пейзаж у</u> <u>перспективі</u>	Пейзаж у кольорі (міський або сільський). Спостереження та відтворення характерних особливостей архітектурних об'єктів у середовищі. Передача просторовості, освітленості, колориту. Використання вивчених живописних матеріалів	12	Розрізняє зміну кольору в планах та передає її у власній композиції.
--	---	----	--

	(розширення кольорової палітри). <i>Навчально-творчі роботи (3-4 роботи) на створення живописних етюдів</i> <i>(наприклад, етюд з обмеженим простором групи дерев на фоні неба; етюд з середнім планом будівлі із деревами, кущами і стежкою на першому плані; етюд дерев і будівель з відображенням їх у водній гладіні; етюд краєвиду з далечиною тощо).</i> Художні матеріали та інструменти: <i>папір А3/А2, круглі та плоскі пензлі, акварель, акрил, гуаш, олійна, суха пастель.</i>		Відтворює плановість живописного пейзажу за допомогою лінійної та повітряної перспективи.
--	---	--	---

Модуль 11. Акварельні етюди різних станів природи	Відтворення простору, стану природи, настрою, плановості, освітлення за допомогою акварельної техніки «Alla prima», «по-сирому», лесування. Акварельні етюди різних природних об'єктів та станів (небо, земля, водна гладінь). Навчально-творчі роботи (4-5 робіт) над живописними етюдами (наприклад, етюди неба о різних порах доби; етюд на стан природного середовища з групою дерев, водоймою, будівлями, дорогою тощо.) Художні матеріали та інструменти: папір А4/А3, акварель, круглі та плоскі пензлі.	15	Використовує вивчені акварельні техніки в етюдах. Виконує акварельні етюди різних станів природи з відтворенням світлоповітряної перспективи.
Модуль 12. Людина і тварина: перспективне зображення	Швидкі начерки з натури тварин і птахів, спостереження за їх характерними рухами. Швидкі начерки з натури фігури людини. Робота з живою натурою (для кожної роботи	15	Зображує характерні рухи людини і тварин.

учень/учениця:

застосовує лінійну, повітряну та кольорову перспективи для передачі плановості; відтворює у перспективному зображенні пропорції людини і тварин, їх характерні рухи та варіанти взаємодії; створює акварельні роботи на новому технічному рівні відповідно до програмних вимог року навчання.

Четвертий рік навчання. Завдання: зображення людини у повсякденному житті; створення портрета людини (голова та обличчя, передача емоційного стану); зображення станів природи залежно від зміни освітлення; вдосконалення навичок відтворення простору засобами живопису.

<i>Людина і всесвіт. Всесвіт емоцій</i>			
Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 13. <i>Відображення повсякденного життя людини</i>	Графічні начерки людини у повсякденному житті. Живописні етюди фігури людини у повсякденному житті. Етюди фігури людини в пейзажі, інтер'єрі. <i>Навчально-творчі роботи (3-4 роботи) над начерками та живописними етюдами</i>	12	Виконує швидкі начерки та етюди фігури людини у повсякденному житті. Відтворює з натури фігуру людини в пейзажі та інтер'єрі.

	<i>з натури (наприклад, на тему «На уроці / на перерві в школі / у магазині / на городі / на відпочинку» тощо.)</i> Художні матеріали та інструменти: папір А4/А3/А2, графітний олівець, туш, лайнер, м'які матеріали, папір, круглі та плоскі пензлі, акварель, акрил, гуаш або олійна, суха пастель.		
--	---	--	--

Модуль 14. <u>Людина та її внутрішній світ</u>	Зображення характерних рис обличчя людини, передача емоцій. Вплив пленерного освітлення на художнє сприйняття моделі. Вплив рефлексів на живописну побудову портрета (для кожної роботи натурщик обирається серед учнів). Види портретів (погрудний, поясний, у повний зріст тощо). Навчально-творчі роботи (3-4 роботи) над портретами начерками та живописними етюдами (наприклад, етюд голови натурщика; етюд пів фігури в пейзажі; етюд фігури в повний зріст у пейзажі; етюд фігури в стилі імпресіоністів тощо.) Художні матеріали та інструменти: папір А3/А2, графітний олівець, туш, лайнер, м'які матеріали, папір, круглі та плоскі пензлі, акварель, акрил, гуаш або олійна, суха пастель.	12	Відтворює портретні риси натурщика з урахуванням пленерного освітлення та рефлексів. Передає емоції натурщика живописними засобами.
Модуль 15. <u>Всесвіт емоцій у пейзажі</u>	Передача станів природи кольором. Зміна освітлення і кольору об'єктів о різних порах доби.	15	

Під час виконання завдань програми підсумкового річного контролю учень/учениця:

- створює начерки та етюди людини в повсякденному житті; відтворює з натури портретні риси людини, яку зображує;
- використовує стафаж у пейзажі, виконує пейзажні етюди на передачу стану природи та просторовості на новому технічному рівні відповідно до програмних вимог року навчання.

П'ятий рік навчання. Завдання: створення пейзажного образу в обраній творчій манері з передачею емоцій та настрою; опанування навичок побудови панорамного пейзажу; створення тематичної творчої станкової композиції.

<i>Дарую світові свою творчість</i>			
Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 17. <i>Пейзажний образ</i>	Передача власних емоцій, настрою в пейзажі. Створення пейзажного образу в обраній манері виконання. Навчально-творчі етюди та начерки (3-4 роботи) з натури (наприклад, живописні етюди / графічні начерки виразних архітектурних об'єктів: окремих споруд, соборів, церков, фрагментів вулиць із використанням декількох точок сходження; фрагмент інтер'єру з пейзажем за вікном тощо). Художні матеріали та інструменти: папір А3/А2, графітний олівець, туш, перо, лайнер, м'які матеріали, круглі та плоскі пензлі, акварель, акрил, гуаш, олійна, суха пастель.	12	Самостійно обирає мотив та необхідну точку споглядання (бачення, ракурс). Обирає і застосовує різні прийоми та техніки, виконує послідовно всі етапи роботи над начерком та етюдом. Передає власні емоції, настрої в пейзажі, створює пейзажний образ в обраній манері виконання.
Модуль 18. <i>Людина як образ</i>	Етюди і начерки людини на пленері в обраній творчій манері виконання (для кожної роботи натурщик обирається серед учнів). Навчально-творчі етюди та начерки (3-4 роботи) з натури (наприклад,	12	Зображує людину з натури в обраній творчій манері виконання.

	<i>портрет дівчини в українському вбранні; портрет селянина, спортсмена тощо).</i> Художні матеріали та інструменти: <i>папір А2, матеріали за вибором учнів.</i>		Вписує фігуру людини у світлоповітряне середовище.
<u>Модуль 19.</u> <u>Панорамний пейзаж</u>	Багатоплановий живописний і графічний пейзаж. Самостійний вибір теми, мотиву, точки споглядання для досягнення максимальної повноти і виразності художнього образу. <i>Навчально-творчі етюди та начерки (2 роботи) з натури (наприклад, на тему «Архітектурні мотиви мого міста/села»; «краса природи мого краю» тощо.)</i> Художні матеріали та інструменти: <i>папір А2, матеріали за вибором учнів.</i>	12	Дотримується правил побудови та живописного вирішення багатопланового пейзажу. Послідовно виконує роботу від ескізу до завершеного твору.
<i>Модуль 20.</i> <i>Підсумкова творча робота</i>	Творча робота з використанням пленерних матеріалів та начерків людини для створення серії станкових графічних / живописних робіт. Вибір теми, стилю, техніки виконання, матеріалів для творчої роботи. <i>Навчально-творча робота з натури / за враженнями від натури(серія з 3-5 графічних / живописних робіт)(наприклад, на тему «Люди і місто», «Мальовничі куточки мого міста/села», «На відпочинку» тощо).</i> Художні матеріали та інструменти за вибором	18	Самостійно обирає тему, художні техніки та манеру виконання творчої роботи. Застосовує вивчені закони і правила композиції під час створення творчої роботи.

	учнів (зокрема формат паперу).		
Всього годин у навчальному році:		54	

Під час виконання завдань програми **підсумкового контролю** учень/учениця:

створює панорамний пейзаж; відтворює пейзажний образ та образ людини в обраній творчій манері виконання

(зокрема, з передачею емоцій та настрою); створює тематичну станкову композицію на основі плернерних матеріалів.

СПИСОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойренмайстер К., Фойерер М. Малюємо тварин. Київ : Ранок, 2016, 128 с.
2. Волков Н. Н. Цвет в живописи. Москва : Изд-во Искусство, 1984. 360 с.
3. Гордон Л. Рисунок. Техника рисования фигуры человека в движении. Москва : Изд-во Эксмо-Пресс, 2000. 128 с.
4. Дюваль М. Анатомия для художников. Москва : Изд-во В. Шевчук, 2001. 359 с.
5. Карлов Г. И. Изображение птиц и зверей. Книга для учителя. Москва : Просвещение, 1976. 192 с.
6. Кириченко М. А., Кириченко І. М. Основи образотворчої грамоти. Київ : Вища школа, 2002. 190 с.
7. Маслов Н. Я. Пленэр: Практика по изобразительному искусству. Учеб. пособ. Москва : Просвещение, 1984. 112 с.
8. Ратничин В. М. Перспектива. Киев : Вища школа, 1972. 230 с.
9. Смирнов Г. Б. Унковский А. А. Рисунок и живопись пейзажа. Ленинград : Просвещение, 1965. 56 с.
10. Смирнов Г. Б., Унковский А. А. Акварель. Ленинград : Просвещение, 1964. 48 с.
11. Унковский А. А. Живопись фигуры: Работа над этюдами головы и фигуры человека. Портрет. Москва : Просвещение, 1968. 66 с.
12. Федоров М. В. Рисунок и перспектива. Москва : Искусство, 1960. 130 с.
13. Черватюк В. О. Методичні рекомендації з плернерного живопису для молодих художників. *Українська академія мистецтва*. Київ, 2013. Вип. 21. С. 44–51.
14. Чиварди Д. Рисунок. Пейзаж : методы, техника, композиция. Москва : Эксмо-Пресс, 2002. 64 с.

15. Шпак В. О. Основи живопису. Акварель. Київ : АДЕФ-Україна, 2013. 256 с.
16. Яремків М. Композиція: творчі основи зображення : навч. посіб. Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. 112 с.
17. Яшухин А. П. Живопись : учеб. пособ. Москва : Просвещение, 1985. 288 с.

Додаток

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Рівні компетенції	Бали	Характеристика навчальних досягнень
Початковий	1 – 3	Рівень виконання завдань не в повній мірі відповідає результатам навчання за програмою навчальної дисципліни «Пленерна практика». Учні/учениці бракує власних творчих думок, мають місце численні технічні помилки, працює лише за допомогою викладача. Демонструє низький рівень володіння опанованими графічними та живописними матеріалами, техніками і прийомами.
Середній	4 – 6	Виконані завдання програми навчальної дисципліни «Пленерна практика» мають значну кількість недоліків. Недостатньо розвинуте художньо-образне мислення, потребує підказок викладача, не вміє самостійно завершити роботу. Демонструє задовільний рівень володіння опанованими графічними та живописними матеріалами, техніками і прийомами.
Достатній	7 – 9	Під час виконання пленерних завдань демонструє навички та вміння, що відповідають року навчання. Досягає художньої виразності в більшості творчих навчальних завдань, але мають місце незначні недоліки виконання та/або порушення етапів виконання, інколи потребує підказок викладача. Добре володіє опанованими графічними та живописними матеріалами, техніками і прийомами.

Високий	10 – 12	Впевнено та якісно виконує завдання програми навчальної дисципліни «Пленерна практика», які відповідають вимогам поточного етапу навчання. Вміло втілює художній образ у власних творчих роботах. Самостійно працює над завданням від початку до кінця, правильно веде роботу на всіх етапах виконання. Вільно та на високому рівні володіє опанованими графічними та живописними засобами, техніками і прийомами.
---------	---------	--